

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Pavla Šámala a soudců Josefa Fialy a Jana Filipa (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti stěžovatelů 1. **J. K.**, a 2. **M. K.**, obou zastoupených JUDr. Václavem Kaskou, advokátem, sídlem Žižkova tř. 1321/1, České Budějovice, proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 23. ledna 2020 č. j. 18 Co 314/2019-449 a výroku VII rozsudku Okresního soudu Plzeň-město ze dne 16. září 2019 č. j. 13 C 7/2014-422, za účasti **Krajského soudu v Plzni** a **Okresního soudu Plzeň-město**, jako účastníků řízení, a a) **Mgr. A. F.** a b) **Mgr. I. F.**, zastoupených JUDr. Karlem Uhlířem, advokátem, sídlem Husova 722/13, Plzeň, a c) **D. M.**, zastoupené JUDr. Jaroslavem Vrchlavským, advokátem, sídlem Pražská 79/5, Plzeň, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

- I. Usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 23. ledna 2020 č. j. 18 Co 314/2019-449 bylo porušeno právo stěžovatelů na soudní ochranu garantované čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.**
- II. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 23. ledna 2020 č. j. 18 Co 314/2019-449 se ruší.**
- III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.**

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelé domáhají zrušení shora uvedených soudních rozhodnutí, neboť mají za to, že jimi byla porušena jejich základní práva zaručená v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu se podává, že Okresní soud Plzeň-město (dále jen „okresní soud“) rozsudkem ze dne 16. 9. 2019 č. j. 13 C 7/2014-422 zrušil podílové spoluvlastnictví stěžovatelů a vedlejších účastníků k pozemku parc. č. XX, jehož součástí je stavba č. p. XX, zapsaný na LV č. XX, vedeného u Katastrálního úřadu pro Plzeňský kraj, katastrální pracoviště Plzeň-město pro obec Plzeň a k. ú. Radčice u Plzně (výrok I). Podíl o velikosti ideální ¼ ve vztahu k celku přikázal do výlučného vlastnictví 1. vedlejšího účastníka (výrok II). Podíl o velikosti

ideální $\frac{1}{4}$ ve vztahu k celku přikázal do výlučného vlastnictví 2. vedlejší účastnice (výrok III). Podíl o velikosti $\frac{1}{2}$ ve vztahu k celku na nemovitosti přikázal do výlučného vlastnictví 3. vedlejší účastnice (výrok IV). Třetí vedlejší účastníci zavázal povinností zaplatit 1. stěžovateli na vypořádacím podílu částku 700 000 Kč do jednoho měsíce od právní moci rozsudku (výrok V). Třetí vedlejší účastníci uložil povinnost zaplatit 2. stěžovateli na vypořádacím podílu částku 700 000 Kč do jednoho měsíce od právní moci rozsudku (výrok VI). Žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení (výrok VII). Výrok o nákladech řízení odůvodnil postupem podle § 142 odst. 1 a § 150 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), když shledal důvody zvláštního zřetele hodné, a proto žádnému z účastníků právo na náhradu nákladů řízení nepřiznal.

3. K odvolání stěžovatelů směřujícímu pouze do výroku VII o nákladech řízení Krajský soud v Plzni (dále jen „krajský soud“) napadeným usnesením rozsudek okresního soudu ve výroku VII o nákladech řízení potvrdil (výrok I) a stěžovatelům uložil povinnost nahradit 1. vedlejšímu účastníkovi a 2. vedlejší účastnici náklady odvolacího řízení v celkové výši 21 853 Kč (výrok II). Ve vztahu stěžovatelů a 3. vedlejší účastnice nikomu právo na náhradu nákladů odvolacího řízení nepřiznal (výrok III). Krajský soud ve věci rozhodl, aniž by s ohledem na § 214 odst. 2 písm. e) o. s. ř. musel nařizovat odvolací jednání, a shledal, že odvolání není možno považovat za důvodné, byť z jiných důvodů, než na které poukazují stěžovatelé. Krajský soud posoudil věc po právní stránce tak, že stěžovatelé byli v řízení pouze částečně úspěšní. O nákladech řízení tak je třeba rozhodovat podle § 142 odst. 2 o. s. ř., nikoliv podle § 142 odst. 1 o. s. ř., jak učinil okresní soud. Podle § 142 odst. 2 o. s. ř., měl-li účastník ve věci úspěch jen částečný, soud náhradu nákladů poměrně rozdělí, popřípadě vysloví, že žádný z účastníků nemá na náhradu nákladů právo. Podle názoru krajského soudu po promítnutí procesního úspěchu vedlejších účastníků do procesního úspěchu stěžovatelů ve sporu okresní soud věcně správně (byť z jiných důvodů) žádnému z účastníků právo na náhradu nákladů řízení nepřiznal, proto krajský soud rozsudek okresního soudu v napadeném výroku o nákladech řízení jako věcně správný podle § 219 o. s. ř. potvrdil.

II.

Argumentace stěžovatelů

4. Stěžovatelé namítají, že nelze akceptovat skutkové a zejména právní závěry krajského soudu za situace, kdy jim nedal jakoukoli možnost se k zamýšlenému rozhodnutí vyjádřit. Krajský soud rozhodl bez ústního jednání, ač ve svých rozhodovacích úvahách vyšel z jiné skutkové a právní argumentace než té, z níž vyšel okresní soud a jež byla následně podrobena argumentační kritice v odvolání. Již sám tento fakt podle názoru stěžovatelů představuje vážné narušení ústavně chráněného práva na soudní ochranu (což doložili s odkazem na judikaturu Ústavního soudu), když krajský soud svým postupem odejmul stěžovatelům možnost se k věci vyjádřit. Dal-li by krajský soud stěžovatelům příležitost vyjádřit se k nově nastoleným důvodům, na jejichž základě se mu jevilo potvrzení výroku rozsudku okresního soudu o nákladech řízení jako důvodné, uvedli by stěžovatelé další skutkové a právní důvody pro podporu jejich argumentace. Tato příležitost jim však dána nebyla.

III.

Vyjádření účastníků řízení, vedlejších účastníků řízení a replika stěžovatelů

5. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu doručil ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům.

6. Okresní soud ve svém vyjádření shrnul procesní průběh posuzované věci, skutková zjištění a své právní závěry, přičemž uvedl, že podle jeho názoru nebylo napadeným rozsudkem okresního soudu porušeno právo stěžovatelů na soudní ochranu a navrhl zamítnutí ústavní stížnosti.

7. Krajský soud ve svém vyjádření odkázal na obsah napadeného usnesení a uvedl, že se nedomnívá, že by v řízení došlo k porušení práva stěžovatelů na soudní ochranu.

8. První vedlejší účastník a druhá vedlejší účastnice zejména uvedli, že v rozhodnutí krajského soudu nejde o nečekaný a nepředvídatelný obrat. Ten by podle jejich přesvědčení nastal v situaci, přiznal-li by okresní soud náhradu nákladů řízení, a krajský soud rozhodnutí změnil tak, že se žádné ze stran právo na náhradu nákladů řízení nepřiznává a neposkytl by stranám procesní prostor se vyjádřit k této otázce. Vedlejší účastnice je přesvědčena, že byl procesní postup krajského soudu v souladu s podústavním právem. Rovněž z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu (např. usnesení ze dne 31. 1. 2006 sp. zn. 29 Odo 204/2003) konstatuje, že za shodu výroků se považuje i situace, kdy výrok soudu prvního stupně odpovídá tomu, jak by mělo být rozhodnuto podle závěrů odvolacího soudu, i když by k tomu odvolací soud vedly odlišné důvody než soud prvního stupně. Z rozhodnutí krajského soudu plyne, že zvažil argumentaci, jež byla uplatněna v odvolání stěžovatelů, přičemž se neomezil pouze na jejich námitky do napadeného výroku, ale provedl přezkum výroku v souladu s § 212a o. s. ř., přičemž své závěry řádně odůvodnil. I v případě, bylo-li by shledáno v postupu krajského soudu procesní pochybení, mají 1. vedlejší účastník a 2. vedlejší účastnice za to, že takovéto pochybení nedosahuje intenzity způsobilé porušit základní práva a svobody stěžovatelů.

9. Třetí vedlejší účastnice ve svém vyjádření uvedla, že napadeným usnesením nebyla porušena práva účastníků řízení vyjádřit se ke všem prováděným důkazům. Krajský soud rozhodl správně na základě řádně provedených důkazů, ke kterým měli všichni účastníci právo a prostor se vyjádřit. Předmětné důkazy, které krajský soud použil, byly provedeny sice v počáteční fázi předmětného řízení, ale vzhledem ke kontinuitě celého řízení byly provedeny a při všech dalších řízeních po zrušení původních rozsudků, a celý dosavadní průběh řízení byl řádně konstatován s odkazem na dosud provedené důkazy. Stěžovatelé tedy nebyli v ústavní stížnosti tvrzeným nesprávným postupem soudů dotčeni.

10. Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků byla stěžovatelům zaslána na vědomí a k případné replice. Ti v ní uvedli, že hlavním předmětem ústavní stížnosti není kritika právního názoru, o nějž bylo opřeno rozhodnutí okresního soudu, když ten koneckonců pro zjevný rozpor se zákonem a ustálenou judikaturou nebyl akceptován ani krajským soudem, nýbrž procesní postup krajského soudu samého, jenž přes změnu důvodů (právního náhledu) potvrdil prvoinstanční rozhodnutí, aniž by dal účastníkům příležitost se k této změně v posouzení věci ještě před rozhodnutím jakkoli vyjádřit. V důsledku tohoto zásadního procesního pochybení pak bylo chybně rozhodnuto i o nákladech odvolacího řízení.

IV.

Procesní předpoklady projednání návrhu

11. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, ve kterých byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a jejich ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpali všechny zákonné prostředky k ochraně svého práva.

V.

Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

12. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací stěžovatelů, vyjádřeními okresního soudu, krajského soudu a vedlejších účastníků a obsahem příslušného spisu vedeného u okresního soudu, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. V řízení o ústavních stížnostech [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu] Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) přezkoumává rozhodnutí či postup orgánů veřejné moci jen z hlediska, zda jimi nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod.

14. Ústavní soud se k problematice nákladů řízení staví zdrženlivě a podrobuje ji toliko omezenému ústavněprávnímu přezkumu. Ačkoliv i rozhodnutí o nákladech řízení může mít citelný dopad do majetkové sféry účastníků řízení, samotný spor o nákladech řízení zpravidla nedosahuje intenzity způsobilé porušením jejich základní práva a svobody. Nicméně rozhodování o nákladech řízení je součástí řízení jako celku, a i na něj proto dopadají požadavky spravedlivého procesu, k nimž náleží i požadavek na vytvoření prostoru pro to, aby účastníci řízení mohli účinně uplatňovat námitky a argumenty způsobilé ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat. Dodržení tohoto požadavku je o to naléhavější v odvolacím řízení, nemá-li již po přijetí rozhodnutí účastník řízení procesní prostředek, jak své námitky uplatnit, na rozdíl od rozhodnutí nalézacího soudu, kdy lze námitky vznést alespoň *ex post* v odvolání. Takový postup krajského soudu vede k situaci, kdy je účastník řízení nucen vznášet takové námitky poprvé vlastně až v řízení před Ústavním soudem, které je však ze své povahy zaměřeno na posuzování jiných skutečností a z jiných hledisek, než jsou hlediska obecného práva [srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2738/10 (N 235/59 SbNU 391) a ze dne 16. 9. 2014 sp. zn. I. ÚS 2456/13 (N 168/74 SbNU 451), a v nich citovaná další rozhodnutí Ústavního soudu dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

15. Evropský soud pro lidská práva v rozsudku ze dne 5. 9. 2013 ve věci *Čepěk proti České republice*, stížnost č. 9815/10 (dostupný na <http://hudoc.echr.coe.int>, v českém překladu na <http://portal.justice.cz/>), uvedl, že i část civilního řízení, týkající se nákladů řízení, musí být zohledněna při určení, zda toto řízení ve svém celku vyhovělo požadavku spravedlnosti; na rozhodování o nákladech řízení je proto čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) aplikovatelný.

16. Řádně vedené soudní řízení podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 38 odst. 2 Listiny či spravedlivého procesu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy zahrnuje podle Ústavního soudu, stejně jako Evropského soudu pro lidská práva také právo na kontradiktorní řízení, z něž vyplývá právo účastníků seznámit se s každým důkazem nebo vyjádřením, jejichž účelem je ovlivnit rozhodování soudu, a musí mít možnost se k nim vyjádřit. Zásada kontradiktornosti řízení vyžaduje, aby soudy nezakládaly svá rozhodnutí na skutkových nebo právních otázkách, které nebyly projednány během soudního řízení, a způsobily takový obrat, že ho nemohl předpokládat ani bdělý účastník. Uvedené zásady se vztahují i na spory o nákladech řízení. Jde sice o druhotný aspekt procesu, což může odůvodnit skutečnost, že soud není povinen umožnit projednání všech skutkových a právních skutečností určujících pro jeho rozhodování o tomto aspektu sporu. Zásada kontradiktornosti však nesmí být zcela pominuta. I když možnost účastníků vyjádřit své stanovisko k otázce nákladů může být omezena, neměli by být překvapeni nečekaným a nepředvídaným obratem.

17. V souladu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu [srov. již výše uvedené nálezy a také srov. ve východiscích např. nálezy ze dne 22. 2. 2017 sp. zn. IV. ÚS 1610/16, ze dne 25. 8. 2015 sp. zn. I. ÚS 1593/15 (N 156/78 SbNU 353), ze dne 3. 3. 2009 sp. zn. IV. ÚS 215/09 (N 44/52 SbNU 443) či ze dne 6. 2. 2007 sp. zn. II. ÚS 828/06 (N 26/44 SbNU 309)] byl krajský soud, který měl v úmyslu použít § 142 odst. 2 o. s. ř. (namísto § 142 odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 150 o. s. ř., jak učinil okresní soud) povinen „vytvořit procesní prostor“ umožňující účastníkům řízení vyjádřit své stanovisko k případnému použití tohoto ustanovení, a to nejlépe na nařízeném soudním jednání. Ústavní soud si je vědom znění § 214 odst. 2 písm. e) o. s. ř., nicméně v této souvislosti opakovaně i v minulosti připomínal, že zejména v případech odvolání proti nákladovým výrokům bývá pro rozhodnutí zpravidla potřeba objasnit sporné skutkové okolnosti či odlišné právní názory, což se neobejde bez nařízení jednání [srov. např. nálezy ze dne 25. 1. 2007 sp. zn. III. ÚS 639/06 (N 15/44 SbNU 193) či ze dne 11. 6. 2002 sp. zn. II. ÚS 366/2000 (N 70/26 SbNU 215)]. V posuzovaném případě pak význam náhrady nákladů řízení nebyl zanedbatelný.

18. Vzhledem k výše uvedeným požadavkům plynoucím z judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva na rozhodování o nákladech řízení, povaze okolností, za nichž krajský soud rozhodl o náhradě nákladů řízení, a vzhledem k významu této věci pro stěžovatele, dospěl Ústavní soud k názoru, že z práva na kontradiktorní řízení v předmětné civilní věci vyplývá, že krajský soud za situace, kdy chtěl ve věci vyjít z odlišných skutkových zjištění než okresní soud a po právní stránce rozhodnout na základě odlišného ustanovení právního předpisu než okresní soud, měl ve věci nařídit jednání, přičemž stěžovatelé (i vedlejší účastníci) měli právo být krajským soudem s tímto jeho postupem seznámeni tak, aby ve vhodném okamžiku vyjádřili své stanovisko, příp. navrhli jiné důkazy či svůj právní názor na posuzovanou věc, což stěžovatelé ostatně učinili (až) v ústavní stížnosti. Jelikož k tomu nedošlo, dospěl Ústavní soud k názoru, že právo stěžovatelů na soudní ochranu bylo porušeno, došlo tedy k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

19. K napadenému výroku VII rozsudku okresního soudu Ústavní soud konstatuje, že z důvodu minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti jiných orgánů veřejné moci bylo namístež zrušit pouze napadené usnesení krajského soudu [srov. k tomu nálezy ze dne 11. 6. 2009 sp. zn. II. ÚS 289/06 (N 138/53 SbNU 717), ze dne 5. 10. 2011 sp. zn. I. ÚS 1531/11 (N 172/63 SbNU 19), či ze dne 20. 12. 2016 sp. zn. III. ÚS 3067/13].

Zde Ústavní soud připomíná svůj právní názor vyjádřený v nálezu ze dne 10. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 3725/13 (N 55/73 SbNU 89), podle kterého sjednocování judikatury obecných soudů ve věcech bez ústavní relevance Ústavnímu soudu nepřísluší. Proto ani v této věci neposuzuje samotná skutková a právní zjištění z hlediska posouzení odvolacích námitek, nýbrž jen to, zda a v jaké míře byla přitom zachována ústavní konformita rozhodování krajského soudu. Úkolem Ústavního soudu přitom není vstupovat do oblasti kognice obecných soudů, a proto může posoudit pouze otázku dodržení ústavních kautel řádně vedeného soudního řízení, nikoli však předjímat jeho budoucí výsledek založený na ústavně konformním výkladu právních předpisů obecnými soudy.

VI. Závěr

20. Ze shora uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti stěžovatelů vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené usnesení krajského soudu zrušil.

21. Ve zbývající části ústavní stížnost podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřípustnou odmítl, neboť výrok VII rozsudku okresního soudu bude předmětem nového posouzení krajským soudem. Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 23. března 2021

Pavel Šámal
předseda senátu